

Naturvidenskab og arkæologi

– Hvad ved vi egentlig om Roust?

Af Michelle Wølch Staffe

I sommeren 2021 påbegyndte ArkVest udgravningen af et areal, der skulle udvide industriområdet i Roust sydøst for Varde.

Arealet var allerede forundersøgt (under stort besvær grundet vandmængderne vinteren 2020), så vi havde en god ide om, hvad vi skulle ud at grave. Planen var lagt efter cirka 50 bygninger fra førromersk jernalder, og det kom da også nogenlunde til at passe.

48 bygninger fra jernalderen kunne vi tælle, da hele arealet var udgravet, fordelt på beboelseshuse, økonomibygninger¹ og staklader. Hvad vi ikke havde opdaget i søgegrøfterne under forundersøgelsen, var de fem middelalderbygninger, der puttede sig i det sydligste hjørne af feltet. I alt endte vi med 53 bygninger fordelt på de to perioder.

Udgravningsfeltet viste sig fra sin pæneste side, og langt de fleste af husene fra førromersk jernalder var meget flot bevaret med væggrøfter, nogle steder både i beboelses- og staldende. De middelalderlige huse stod også meget flot og uden de store forstyrrelser, og det skulle vise sig, at der var endnu bedre bevaringsforhold end først ventet.

Naturvidenskabelige overraskelser

Når arkæologer foretager udgravninger, akkompagneres undersøgelserne stort set altid af naturvidenskabelige analyser i varierende omfang. Det kan være alt fra C14-datering, pollenanalyser til vedbestemmelse med mere. Meget anvendt er arkæobotaniske undersøgelser af pladsens makrofossiler – altså en undersøgelse af for eksempel

hvilke kerner, frø og frugter, der findes i en given arkæologisk kontekst. Det gør vi, fordi det kan være med til at fortælle noget om det omkringliggende landskab, hvad de pågældende bønder har dyrket og spist, jordbundsforhold med mere. Derfor var det også en prioritet under gravningen i Roust at udtage prøver til arkæobotaniske analyser.

De naturvidenskabelige resultater fra pladsen kunne fortælle os, at landskabet omkring Roust i jernalderen som forventet var præget af et åbent og kultiveret landskab med græsser og ukrudtsvækster. Vi kan se af væksterne, at undergrunden i områder har været sandet, sparsomt gødet og delvist vandlidende. Afgrøderne har formodentlig været dyrket som vårsæd.² Analyserne gav os også overraskende nyt. Fra alle gravningens huse blev der taget jordprøver fra stolpehullerne, som efterfølgende blev vasket og gennemset for makrofossiler. Ganske uventet blev der fundet store mængder forkullede korn og frø i flere af pladsens økonomibygninger. Det største antal forkullede makrofossiler, der blev observeret i en af jernalderens økonomibygninger, var 1200 forkullede frø fra ét stolpehul.

Det er ingen hemmelighed, at vi har med jernalderbønder at gøre, som ikke bare holdt kvæg, men også dyrkede markerne. Det specielle ligger i, at fundet er gjort i en økonomibygning. Høsten blev ellers oftest opbevaret i hovedhuset. Arkæobotanikerne finder meget sjældent planterester i økonomibygninger, og når der samtidig er tale om så store mængder, giver det os ekstra gode vilkår for at lave yderligere analyser af prøven. De typer af frø, der hovedsageligt blev fundet i prøverne, var almindelig spergel og bleg-/fersken pileurt. Netop de to er gammelkendte

Husene i førromersk jernalder er små, rektangulære, treskibede huse, ofte med synlige båseskillerum i stalden. I denne del af landet ses gerne bevarede væggrøfter, hvilket også var tilfældet i Roust. De to store, mørke cirkler var gruber, hvori der blev fundet keramik og kværnsten. Begge var ældre end huset.

markukrudsplanter fra perioden, men i Roust lader de grundet de store og oprensede mængder til at være indsamlet bevidst.

Skulle denne frøkombination vække genklang hos læseren, skyldes det muligvis, at dette også var den primære sammensætning af frø, som blev fundet i Grauballemandens, Tollundmandens og Borremose-mandens maver.³ Alle tre er danske moselig, der led en voldelig, og måske rituel, død. Det har længe været diskuteret om der var tale om et offer til guderne med håb om en frugtbar fremtid, eller om der blot var tale om afstraffelse af forbrydere. Fordi de alle havde spist en grød kogt af de samme magre frø, er der spekuleret i, om der kunne være tale om et særligt rituelt måltid – eller et måltid kogt af de sidste rester i slutningen af en hård vinter. Det vides ikke. Vi ved heller ikke, om netop vores frø var tænkt som et rituelt måltid, men intet tyder på det. Frøfundet i Roust vidner nærmere om at 'ukrudt' var en fast del af jernalderbondens fødegrundlag. Hvorfor man har opbevaret høsten i økonomibygningen, ved vi ikke, men det er muligt, at jernalderbonden har været bevidst om risikoen for selvantændelse i korn. Der blev dog ikke konstateret brandtomter under udgravningen.

Prøverne fra pladsens økonomibygninger vil i øvrigt kunne sammenlignes med analyserne fra samtidige hovedhuse. Det vil kunne give et mere dækkende billede af det omkringliggende område samt plantehåndteringen på førromerske jernaldergårde, men den fulde rapport venter stadig.

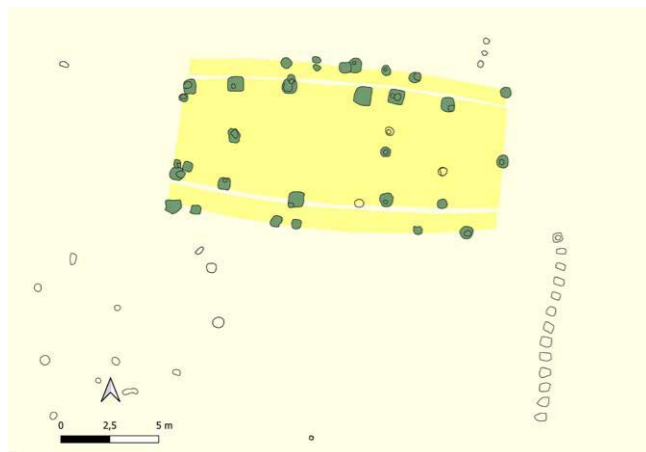
Med hvad med middelalderen?

Som nævnt fandt vi også, ganske overraskende, et hjørne med middelalderkonstruktioner, nærmere bestemt fem bygninger, der viste sig med krumme vægge, midtsule og symmetrisk udskud. Husene fremstod altså cigarformede, havde en central række tagbærende stolper og en længdegående udskudt lavere udbygning, som formodentlig har været en del af det indre rum, uden den fulde højde.

Hustypologisk befinder vi os i år 1200-1300. Typologi er en meget anvendt metode indenfor både bygninger og genstande, hvor man forholder sig til de karakteristiske typer – gerne kronologisk inddelt. Således kan en enkelt hustype være kendetegnende for en bestemt periode og dermed datere sig selv. Husene lå ved en enggrøft, der fungerede som skel ud mod det nærliggende engareal. Genstande var der kun ganske få af, hvilket er typisk for perioden.

I et stolpehul var vi dog så heldige at finde bunden af et stykke bevaret, tilhugget egetømmer bestående af kerneved. Stolpen stod i et uforstyrret vægforløb og virkede oplagt at indsende til forsøg på dendrodatering (tidsbestemmelse ved hjælp af årringe).

Resultatet var heldigvis positivt og kunne give os et fældningstidspunkt for tømmeret efter år 1185. Havde tømmeret været bevaret med sine yderste vækstringe, ville resultatet være mere præcist. Uanset hvad må træet

Et af middelalderhusene, der meget tydeligt er cigarformet, med en central række tagbærende stolper og udskud langs begge vægge. Udskuddet er her tegnet op med et mindre mellemrum ind mod huset, selvom det i realiteten har været sammenhængende

Egetømmeret havde stået fugtigt, hvilket gav gode bevaringsforhold.

have været anvendt ikke senere end et par år efter fældningstidspunktet, da egetræ ved tørring hurtigt bliver hårdt at arbejde med. Vi ved ikke, om der i Roust er tale om genanvendt tømmer, men vores hustypologi stemmer fint overens med dendrodateringen.

Fremadrettet

Selvom vi indtil videre er meget begejstrede for de naturvidenskabelige resultater, vi allerede har fået fra Roust, venter vi fortsat på den fulde rapport vedrørende makrofossilerne. Derudover blev der fra pladsens brønde udtaget prøver til pollenanalyser. De kan blandt andet være med til at fortælle os endnu mere om, hvordan området omkring Roust så ud i jernalderen, og hvilke afgrøder der var vigtigst for pladsens beboere.

Sidst, men ikke mindst, står vores C14-prøver i kø på laboratoriet i Aarhus. Vi håber at få gode dateringer af pladsens huse, senest i februar 2023. Forhåbentlig kan disse blandt andet være med til at bakke op om dendrodateringen.

Michelle Wølch Staffe kan kontaktes på ms@arkvest.dk

Noter

1. En mindre bygning på ejendommen, som anvendes i produktionen, til opbevaring eller lignende
2. Henriksen & D. Robinson, NNU rapport nr. 12 1994, s. 22-27
3. P. Asingh, Grauballemanden – portræt af et moselig, 2009, Aarhus, s. 96

Det store udgravningsfelt i Roust gjorde det muligt at følge grøften over et længere forløb og dermed konstatere, at det var en afgrænsning mod engarealet. Fotoet er taget med drone.

